

Spotrebiteľské správanie slovenských domácností v čase pandémie

Začiatkom roka 2020 sa dynamika spotreby domácností síce spomalila, stále sa však udržala v kladných hodnotách. V aktuálnom štvrtroku sa už očakáva jej prudký prepád, ktorý vidieť v takmer všetkých mesačných indikátoroch. Aj keď mimoriadne opatrenia prijaté vládou pomáhajú ľuďom aspoň čiastočne nahradiť stratený príjem, očakávame, že sa nepretavia do výraznejších nákupov. Naopak, spotrebiteľia zrejme prehodnotia svoje výdavky z obavy o budúci vývoj. Postupné uvoľňovanie opatrení a aktuálne zlepšovanie pandemickej situácie síce dáva nádej na určitý optimizmus, návrat spotreby domácností na pôvodné úrovne bude zrejme dlhodobý. Záležať bude najmä na dĺžke a miere obnovy ekonomík našich hlavných obchodných partnerov, ktoré majú najvýraznejší vplyv na našu ekonomiku. Rizikom však je aj možné zhoršenie pandémie a teda opätovné zníženie spotreby domácností v budúcich mesiacoch.

Začiatkom roka 2020 sa začali objavovať prvé negatívne informácie o šírení vírusu covid-19. Ako prvá zasiahnutá prijala tvrdé opatrenia Čína. Ich dosah na našu ekonomiku však bol len mierny, aj preto si ešte spotrebiteľia a podnikatelia udržiavali pozitívnu ekonomickú náladu. Po rozšírení vírusu do európskych krajín sa však postupne pridávali nepriaznivé správy aj od našich hlavných obchodných partnerov.

Spotreba domácností spomalila svoj rast začiatkom roka na 1,0 % medziročne. Jednotlivé položky výdavkov obyvateľstva v 1. štvrtroku 2020 potvrdzujú vývoj, ktorý naznačili tržby z eKasy. Zatiaľ čo nevyhnuté výdavky na potraviny rástli aj v dôsledku predzásobenia, ostatné výdavky už medziročne klesali. Najvýraznejšie poklesli výdavky na dopravu, odievanie a obuv, rekreácie a kultúru a vďaka zatvoreniu škôl aj výdavky na vzdelanie. Zaujímavé je, že na **hotely a reštaurácie spotrebiteľia vynakladali prostriedky takmer v rovnakej miere ako pred rokom.** Aj keď v druhej polovici marca prišli prevádzkovatelia hotelov o takmer všetky tržby, zvýšené cestovanie ľudí počas prázdnin, ešte pred vypuknutím pandémie, im tieto straty v rámci 1. štvrtroka dorovnal.

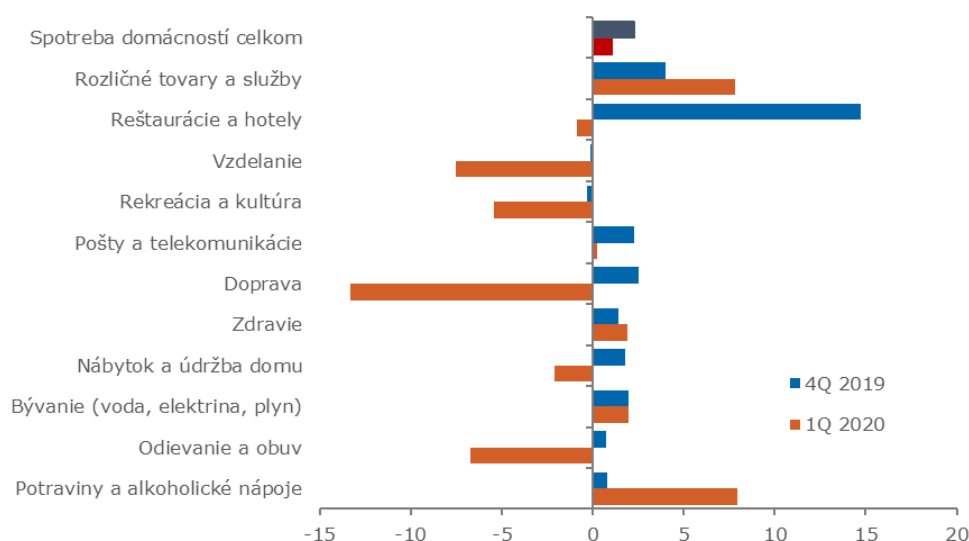
Ako však naznačujú tržby, **v aktuálnom štvrtroku by sa výdavky domácností na služby reštaurácií a ubytovania mali prepadnúť na minimum.** Výraznejšie by mali klesať aj výdavky na dopravu, keďže aj väčšina podnikov a priemyselných prevádzok zastavila svoju produkciu. Veľkej časti ostatných zamestnancov bola umožnená práca z domu a tak šetrili aj na výdavkoch na dochádzanie do práce.

Analytické komentáre nie sú oficiálnym stanoviskom Národnej banky Slovenska. Prezentujú názory analytikov úseku meny, štatistiky a výskumu (ÚMS). Šírenie je povolené bez predchádzajúceho súhlasu, avšak s uvedením zdroja „Analytici ÚMS“. Ak nie je uvedené inak, časové rady sú sezónne očistené použitím vlastných sezónnych modelov.

Všeobecná mobilita obyvateľstva sa výrazne znížila aj obmedzením pohybu počas Veľkej Noci a dopravné podniky v apríli hlásili rekordné prepady tržieb.

Graf 1 - V 1. štvrtroku 2020 rástli hlavne nevyhnutné výdavky domácností (stále ceny, medziročný rast v %)

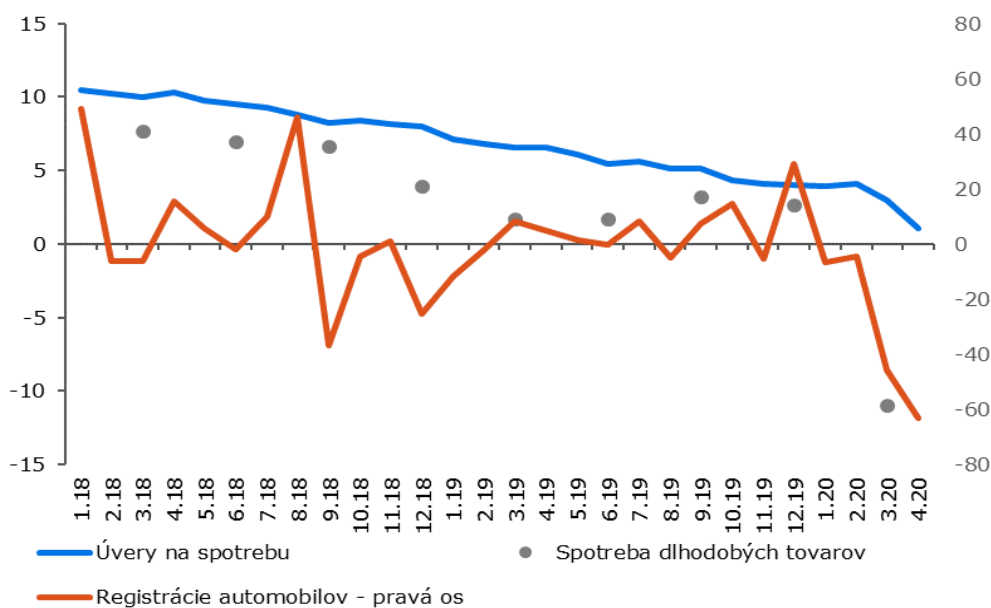

Zdroj: ŠÚ SR, výpočty NBS

Domácnosti obmedzili najskôr výdavky na tovary dlhodobej spotreby aj vplyvom obáv o budúce príjmy. Značná neistota ohľadom budúceho vývoja pandémie a jej dosahu na trh práce a následne aj na príjmy domácností ovplyvňuje rozhodovanie ľudí o nákupoch. Tento vývoj potvrdzuje taktiež výrazný prepád registrácie automobilov (o viac ako 60 % medziročne) a menšia ochota ľudí sa zadlžovať kvôli spotrebe. Nákupy nevyhnutných a často aj drahších tovarov spotrebiteľia zvyčajne odkladajú ako prvé. Ich oživenie môže byť dlhodobejšie ako pri spotrebe bežných tovarov a bude závisieť najmä od vývoja príjmov domácností.

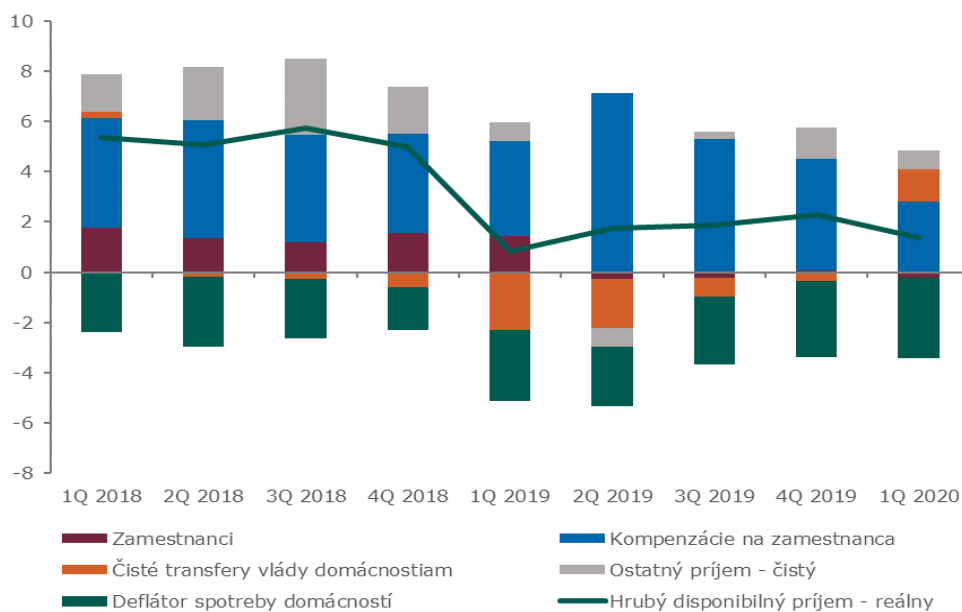
Reálny disponibilný príjem v 1. štvrtroku 2020 spomalil svoj rast na 1,4 % medziročne. Na jednej strane sa zmierňoval rast kompenzácií zamestnancom, ktorý spomaľoval už niekoľko štvrtrokov v spojitosti s postupným ochladzovaním zahraničného dopytu. Nástup pandémie tento vývoj ešte zvýraznil. Na druhej strane sa zvýšili sociálne dávky poskytované obyvateľstvu od štátu. Vyššie čerpanie podpory zo sociálnej poisťovne súviselo s mimoriadnymi opatreniami vlády, ktorá umožnila ich dlhodobejšie poberanie rodičom starajúcim sa o deti po uzatvorení škôl a tiež s nárastom nezamestnanosti. Pokračujúci rast počtu nezamestnaných v týchto mesiacoch len potvrdzuje, že príjmy domácností v aktuálnom štvrtroku zrejme poklesnú a s nimi aj ich spotreba.

Graf 2 - Výdavky na tovary dlhodobej spotreby klesali už začiatkom roka (medziročný rast v %)

Zdroj: ŠÚ SR, ZAP SR, výpočty NBS

Graf 3 - Príjmy domácností z práce začali čiastočne nahrádzať sociálne dávky (príspevky k medziročnému rastu v p.b.)

Zdroj: ŠÚ SR, výpočty NBS

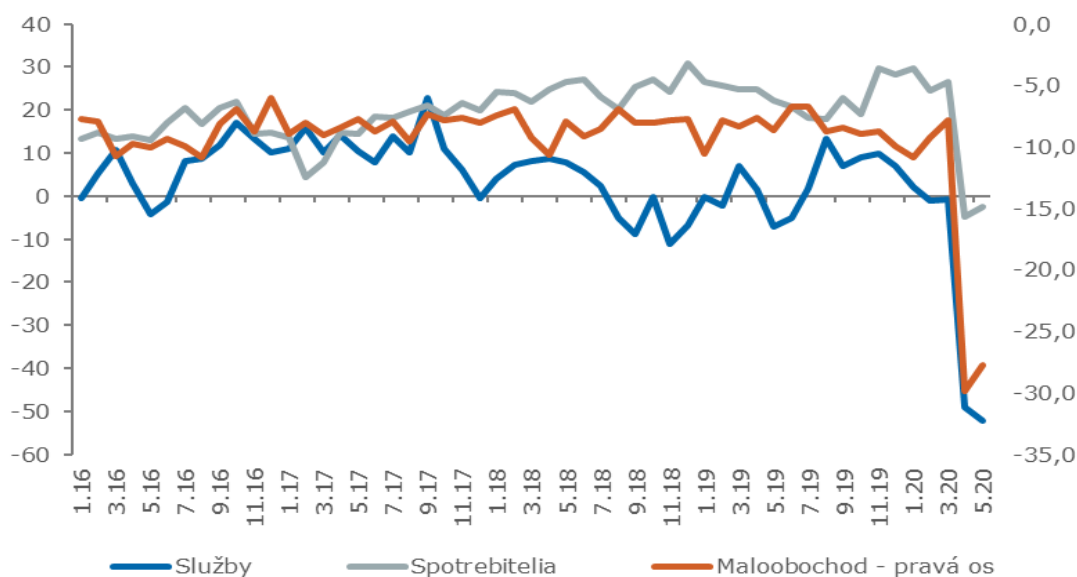
Spotrebiteľská nálada naznačuje výrazný pokles spotreby domácností v aktuálnom štvrtroku.

V druhej polovici marca došlo na Slovensku k uzavretiu prevádzok a dočasnému zastaveniu veľkej časti ekonomiky. Indikátory spotrebiteľskej dôvery a v sektoroch najviac súvisiacich so spotrebou domácností však zostali na priaznivých úrovniach, keďže prieskum medzi respondentmi sa konal hlavne v prvej polovici marca. Súkromná spotreba začiatkom roka by tak nemala byť touto situáciou výrazne zasiahnutá. K prepadu dôvery došlo až v apríli, keď sa naplno negatívne prejavil dosah vládných opatrení na ekonomiku u nás, aj v zahraničí. Avšak už v ďalšom mesiaci sa nálada u spotrebiteľov

a v maloobchode mierne zlepšila pod vplyvom priaznivého vývoja pandemickej situácie a začiatku otvárania ekonomiky. Svoje dno tak väčšina mesačných indikátorov dosiahla zrejme v apríli (Graf 4).

Jedným z mála ukazovateľov, ktorý aj v máji naďalej klesal bola dôvera v službách. Služby vyžadujúce si sociálny kontakt boli pandémiou zasiahnuté najviac a keďže posledný prieskum sa konal po 1. fáze uvoľňovania, ktorá sa netýkala ubytovania a väčšiny reštaurácií, ekonomická nálada u nich pokračovala v prepade. Doterajší vývoj naznačuje, že spotreba domácností by mohla mať najhoršie obdobie pomaly za sebou a postupne by sa mala v ďalších mesiacoch zotavovať.

Graf 4 - Nálada v odvetviach súvisiacich so spotrebou naznačuje výrazný pokles súkromnej spotreby v aktuálnom štvrtroku (indikátory dôvery, saldá odpovedí)

Zdroj: EK

Mierny rast spotreby domácností začiatkom roka a jej následný prepád v 2. štvrtroku vidieť aj z vývoja maloobchodných tržieb v eKase. Dáta o tržbách z eKasy z Finančnej správy SR patria k najaktuálnejším a vysokofrekvenčným ukazovateľom vývoja (Graf 5). V obchodných tržbách v marci vidieť istý nárast príjmov pred uzatvorením prevádzok najmä v maloobchode v nešpecializovaných predajniach. Dôvodom bolo zrejme výraznejšie predzásobenie sa domácností potravinami a liekmi pred vyhlásením karanténnej situácie. Rovnako to vyplýva aj z COICOP štruktúry spotreby domácností (Graf 1), kde môžeme pozorovať nárast výdavkov na potraviny v 1. štvrtroku 2020. Po tomto dátume sa však tržby prudko prepádli oproti svojmu priemeru.

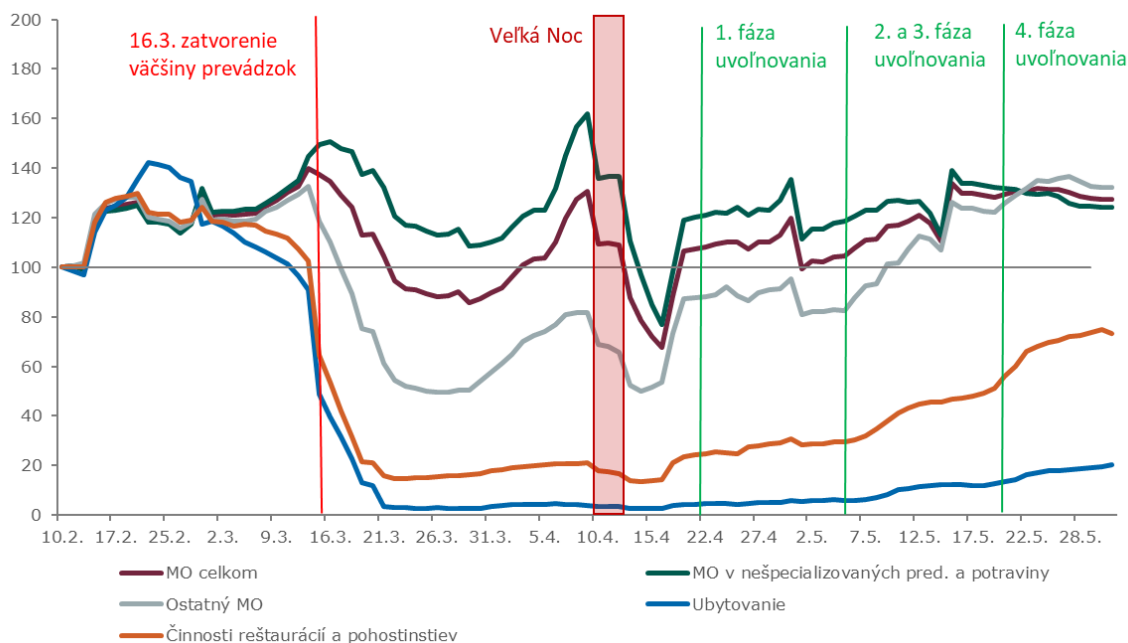
Najvýraznejší prepád zaznamenali ubytovacie a reštauračné služby, ktoré prišli uzatvorením prevádzok o takmer celý svoj príjem. Na tejto minimálnej úrovni zostávajú aj v nasledujúcich mesiacoch. Predajcovia v snahe zachovať si aspoň určitý zárobok, hľadali nové možnosti predaja (online predaj, rozvoz, výdajné okienka, ...) a podobne aj spotrebitelia sa postupne prispôbovali novej situácii. Dopomohli tak k miernemu oživeniu spotreby už po niekoľkých týždňoch od vyhlásenia mimoriadneho stavu najmä v obchode. Relatívne dobré tržby si po celý čas dokázali udržať len veľké reťazce, ktorým to umožnili aj mierne vyššie útraty domácností v období Veľkej Noci.

Vďaka priaznivému vývoju epidemiologickej situácie sa od 22. apríla pristúpilo k postupnému otváraníu ekonomiky. Jednotlivé fázy spúšťania prevádzok sa prejavili v raste tržieb. **Maloobchod sa zotavil**

4

relatívne rýchlo. Koncom mája dosahovali pôvodnú úroveň tržieb aj predajne s iným ako len nevyhnutným tovarom. K zlepšeniu došlo aj v prípade reštaurácií a pohostinstiev. Pre poskytovateľov ubytovania je však situácia naďalej nepriaznivá. Ich príjmy budú pravdepodobne výrazne obmedzené ešte dlhší čas. Ochota ľudí cestovať a využívať služby cestovného ruchu bude zrejme naďalej ovplyvnená výraznou opatrnosťou, ale aj prístupom okolitých krajín k obnovovaniu turizmu.

Graf 5 - Tržby maloobchodu a služieb sa postupne zotavujú (kľzavý týždenný priemer, 10.2. = 100)

Zdroj: eKasa, výpočty NBS

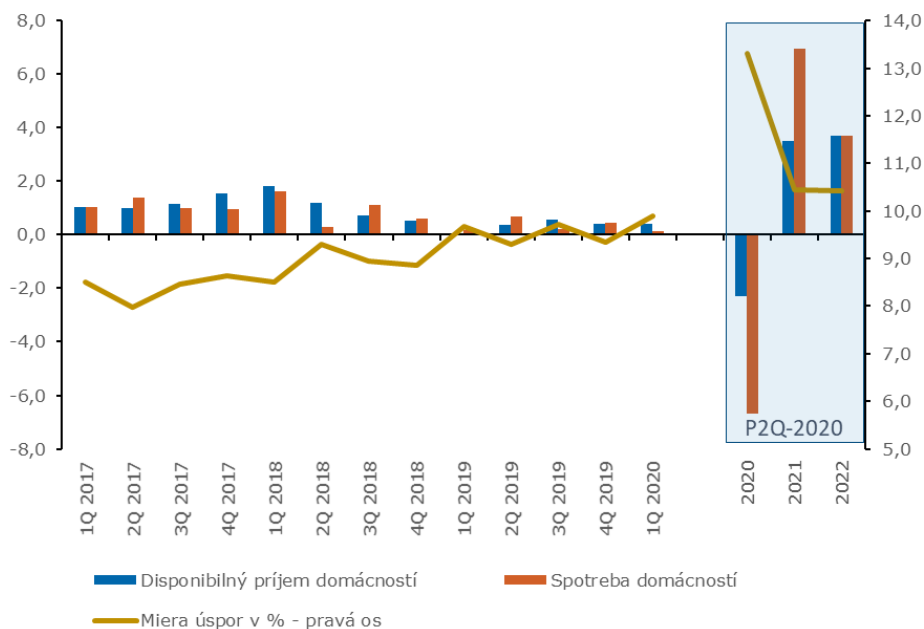
Po prepade v aktuálnom štvrtroku by sa spotreba domácností mohla postupne prebúdzat'. Na rozdiel od krízy v roku 2009, ktorá sa dotkla našej ekonomiky najmä cez nižší zahraničný dopyt, súčasná situácia bude mať pravdepodobne výrazný dopad aj na domácu časť ekonomiky. Takmer všetky mesačné ukazovatele naznačujú, že v aktuálnom štvrtroku by malo dôjsť k poklesu spotreby domácností na dlhodobu najnižšiu úroveň. Príjmy obyvateľstva sa zatiaľ neznižovali tak výrazne a tak miera úspor naďalej rastie. Je to aj vďaka opatreniam vlády na podporu ekonomiky, ktoré by mali časť stratených príjmov domácnostiam nahradiť.

Očakávame, že obyvateľstvo si bude aj naďalej vytvárať úspory pre prípadné zhoršenie budúceho vývoja. Miera úspor by mala v 2. štvrtroku 2020 dosiahnuť svoje maximum a následne už postupne klesať na pôvodnú úroveň. V aktuálnych mesiacoch začínajú pribúdať aj pozitívne informácie. Zlepšenie mesačných indikátorov je síce len opatrné, ale môže značiť, že svoje dno už dosiahli v apríli.

Postupné uvoľňovanie opatrení doma aj v zahraničí prispieva k optimizmu a teda aj domáca spotreba by už mohla mať najhoršie za sebou. Jej úplné obnovenie však bude zrejme dlhobehjšie a hlavne v sektore služieb dôjde aj k permanentným výpadkom. V aktuálnej predikcii P2Q-2020 očakávame v tomto roku pokles súkromnej spotreby o takmer 7 % medziročne. V druhom polroku by sa mala postupne oživovať a na úroveň pred pandémie sa dostane v druhej polovici budúceho roka. V súčasnosti môžu pomôcť zvýšiť spotrebu aj zavedené opatrenia, ako odklad splátok úverov, odloženie platenia daní a odvodov. Ich vplyv bude zrejme len krátkodobý a môže predstavovať negatívne riziko po skončení ich platnosti. Ďalší vývoj ekonomickej aktivity závisí hlavne od

zahraničného dopytu, keďže slovenská ekonomika je do značnej miery otvorená. Pomalšie oživovanie našich obchodných partnerov tak môže mať negatívny dopad na situáciu na trhu práce čo môže zotavovanie spotreby predĺžiť. Rizikom je aj možné zhoršenie pandemickej situácie do konca roka a prípadné opätovné obmedzenie nákupov.

Graf 6 - Domácnosti pokračujú v miernom zvyšovaní úspor (stále ceny, sezónne očistené, medzištvrtročný rast v %)

Zdroj: ŠÚ SR, predikcia a výpočty NBS

Viera Mráziková
analytici@nbs.sk